
Minister Sven Gatz

Onderwijs en Scholenbouw

Nederlandstalig Onderwijs in Brussel

Executive summary

De VGC heeft een diepgaande evaluatie gemaakt van de chronische toestand van het lerarentekort in het Nederlandstalig onderwijs in Brussel. Deze analyse, rekening houdend met drie jaar van acute tekorten, vergelijkt de situatie in Brussel met die in Vlaanderen in het algemeen, en specifiek met de grootsteden Antwerpen en Gent. Het doel van dit onderzoek is het bieden van een 'relevant kompas' voor beleidsoplossingen, zowel vanuit de Vlaamse regering als vanuit de Vlaamse Gemeenschapscommissie. De evaluatie schetst een gemengd beeld, met zowel bemoedigende ontwikkelingen als aanhoudende uitdagingen.

Positieve ontwikkelingen

- **Toename van zij-instromers en lokale verankering:** Brussel heeft succesvol een groter aantal zij-instromers aangetrokken dan Vlaanderen, mede dankzij gerichte infobeurzen van de VGC en de inzet van een consulent zij-instromers binnen de VGC-administratie. Deze inspanningen hebben ertoe geleid dat veel van deze nieuwe leerkrachten Brusselaar zijn, waardoor het aantal leerkrachten dat in Brussel woont, is verdubbeld (p. 19, 36-39). De gerichte interventies van de VGC, zoals infobeurzen, terugbetaling van studiegeld en extra opleidingstijd, blijken effectief te werken in het aantrekken van een cruciale demografische groep – Brusselse inwoners en carrièreswitchers – tot het onderwijs. Dit succes wijst op een levensvatbare weg voor toekomstige wervingsstrategieën.
- **Aanzienlijke groei van het lerarenkorps op lange termijn:** de afgelopen tien jaar is het Nederlandstalig onderwijs in Brussel erin geslaagd om meer dan 500 extra leerkrachten aan te trekken (p. 3). Deze historische capaciteit om personeel aan te trekken, ondanks de recente stagnatie, toont aan dat er een fundamentele mogelijkheid bestaat om de onderwijskracht te versterken. De huidige uitdaging is een antwoord te bieden op een situatie waarin de aantrekkingskracht niet langer gelijke tred houdt met de versnellende groei van het leerlingenaantal en de toenemende vraag.
- **Globaal stabiele leerling-leerkrachtverhouding:** de algemene verhouding van leerkrachten per leerling in Brussel fluctueerde van 10,07 in 2016 naar 9,90 in 2020, om vervolgens te stijgen naar 10,31 in 2023 (p. 5-7). Dit geeft dus op het eerste gezicht een 'globaal stabiel' beeld, maar een diepere analyse per onderwijsniveau (met name kleuter- en lager onderwijs) onthult een toenemende leerling-leerkrachtverhouding en een aanzienlijke toename van de werkdruk.

- **Vergelijkbaar ziekteverzuim en gunstige directiewissels:** Brussel vertoont ziekteverzuimpercentages die vergelijkbaar zijn met de rest van Vlaanderen (p. 12-15). Bovendien doet Brussel het significant beter dan Gent en Antwerpen wat betreft het aantal directiewissels (p. 20-21). Dit is een belangrijke positieve bevinding, aangezien het aangeeft dat twee veelvoorkomende indicatoren van interne organisatorische stress en instabiliteit (ziekte en leiderschapswissels) in Brussel niet verslechterd zijn. Dit suggereert dat het lerarentekort vooral een extern arbeidsmarkt- en aantrekkings-/retentieprobleem is, eerder dan een intrinsiek probleem met de werkomgeving of het schoolleiderschap dat uniek is voor Brussel.

Negatieve ontwikkelingen

- **Stagnatie in recente lerarengroei:** de laatste jaren is de groei van het aantal nieuwe leerkrachten in Brussel gestagneerd, met nauwelijks nog een toename van het lerarenkorps (p. 3). Deze stagnatie, in het licht van een aanhoudende groei van het leerlingenaantal, vertaalt zich direct in een verhoogde werkdruk en druk op het bestaande personeel, met name in het lager en kleuteronderwijs.
- **Duidelijk hoger aantal vacatures per leerling:** Brussel kent een significant hoger aantal lerarenvacatures per leerling dan Vlaanderen, wat duidt op een ernstige druk op de arbeidsmarkt (p. 8-11). Ondanks de erkende methodologische tekortkomingen van de VDAB-gegevens en het feit dat een heel aantal openstaande vacatures niet meer online geplaatst worden door de school, kent Brussel volgens de officiële cijfers een hoger vacaturepercentage in Brussel. Dit onderstreept de druk op de arbeidsmarkt.
- **Toename van leerkrachten zonder bekwaamheidsbewijs:** hoewel de toename van zij-instromers positief is voor de aantallen, heeft dit ook geleid tot een hoger aandeel leerkrachten die voor de klas staan zonder het vereiste pedagogische bekwaamheidsbewijs (p. 21-35). Het aantrekken van zij-instromers is een noodzakelijke strategie om vacatures in te vullen, maar de afweging ten aanzien van kwalificatieniveaus vormt een kritieke kwaliteitsuitdaging voor het onderwijssysteem.
- **Lerarentekort dubbel zo groot als in Antwerpen of Gent:** het lerarentekort in Brussel is proportioneel beduidend hoger, bijna twee keer zo groot (en in sommige metingen voor het basisonderwijs zelfs drie keer zo groot), als in Antwerpen of Gent (p. 16-18). Deze scherpe vergelijking onderstreept de unieke en disproportionele uitdaging waar Brussel voor staat. Het suggereert dat algemene Vlaamse beleidsmaatregelen mogelijk niet volstaan en dat Brussel zeer gerichte, intensievere interventies nodig heeft vanwege zijn specifieke stedelijke, demografische en arbeidsmarktcontext.